

We Lwowie, dnia 18. sierpnia 904.

102 35

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowych zakładach naukowych rolniczych,
o gorzelni i folwarku w Dublanach za rok szkolny 1903/4.

Wysoki Sejmie!

Załatwiając zeszłoroczne sprawozdanie w tym przedmiocie powziął Wys. Sejm na posiedzeniu 27. października 1903 następujące uchwały:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o zakładach naukowych, gorzelni i folwarku w Dublanach.

2. Sejm przyznaje p. Honoracie Pańkowskiej, wdowie po profesorze Akademii rolniczej w Dublanach, dodatek do pensji wdowiej w kwocie 400 K. rocznie od 1. stycznia 1903 począwszy.

3. Sejm przyznaje stałe roczne zaopatrzenia od 1. stycznia 1903 począwszy następującym funkcyonaryuszom zakładów Dublańskich względnie ich wdowom: a) Eug. Znatowiczowi, b. preparatorowi katedry zoologii, w kwocie 480 K. rocznie; b) Maryi Kubiczkiej, wdowie po docencie weterynaryi, w kwocie 480 K. rocznie, c) Rozalii Błaszkiwiczowej, wdowie po tercyancie zakładów dublańskich, w kwocie 280 K. rocznie.

4. Wniosek posła Krzysztofowicza, dotyczący przeniesienia stacyi doświadczalnej chemiczno rolniczej z Dublan do Lwowa, przekazuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania i sprawozdania.

Przekazane pod 2) i 3) uchwały Wys. Sejmu wykonał Wydział krajowy bezpośrednio po uchwaleniu budżetu na r. 1903. O wykonaniu polecenia zawartego w uchwale pod 4) zdaje Wydział krajowy sprawę w osobnem przedłożeniu o stacyach doświadczalnych; w niniejszem sprawozdaniu poruszamy kwestyę odpowiedniejszego pomieszczenia stacyi tylko po krótko, o ile to stoi w związku z potrzebami Akademii.

I. Akademia rolnicza.

Komisyja gospodarstwa krajowego w zeszłorocznem swem sprawozdaniu o zakładach dublańskich zwróciła ponownie uwagę na organizacyę ćwiczeń praktycznych. Kwestyi zaprowadzenia tych ćwiczeń i możliwie szerokiego wyzyskania folwarku dla zapoznania uczniów z praktyczną stroną gospodarstwa wiejskiego nie spuszczał Wydział krajowy z oka i nie przestawał w usiłowaniach, aby życzeniom Wys. Sejmu zadość uczynić —

sądzimy zaś, że po kilkuletnich próbach kwestya zorganizowania ćwiczeń praktycznych została skutecznie rozwiązana w ciągu ubiegłego roku szkolnego przez właściwy rozkład nauk w Akademii.

Podjęta jeszcze w roku 1902 próba zaprowadzenia ćwiczeń praktycznych w czasie feryj wielkanocnych i letnich, t. zn. w okresach najważniejszych robót polowych, nie przyniosła dodatniego rezultatu. Przekonano się mianowicie, że czas czterotygodniowy ćwiczeń wiosennych jest za krótki i za specjalny, zachodziła nadto trudność w uchwyceniu właściwej pory do zawieszenia wykładów. Ażeby więc stworzyć możliwość zoszerzenia ćwiczeń na czas możliwie najdłuższy, celem zapoznania uczniów ze wszystkimi stadyami prac gospodarskich, lecz z zachowaniem zwykłego toku wykładów, postanowiono odbywać ćwiczenia nie w kilku tylko tygodniach bez przerwy w okresie wiosennym, lecz w ciągu całego letniego półrocza.

Program grona profesorów przedstawia się następująco :

Oprócz uzasadnień dyspozycji folwarcznych przez dyrektora zakładów dublańskich i oprócz zaprowadzonych już dawniej ćwiczeń i wycieczek tygodniowych przeznaczono jeszcze tygodniowo trzy popołudnia w letnim półroczu na zajęcia praktyczne dla II. roku studyów. W ten sposób mogą uczniowie brać udział we wszystkich robotach gospodarskich, jakie wykonują się od wczesnej wiosny do końca półrocza. Udział ten polega na szczegółowych demonstracjach i wszechstronnem przedstawieniu uczniom wszystkiego, co się w gospodarstwie dzieje: w uprawie roli i roślin, na folwarku, w stodole i w oborze. Dla zaprawienia uczniów w użyciu narzędzi rolniczych utworzone będzie osobne pole doświadczalne. Ponieważ skuteczność pouczeń praktycznych wymaga ograniczenia liczby biorących w tem udział, odbywają się ćwiczenia tylko z uczniami II. roku.

Dla III. roku studyów zaprowadzono praktykę administracyjną, w formie dyzurów w kancelaryi folwarku, gdzie uczniowie podzieleni na partye ćwiczą się pod kierunkiem dyrektora i profesora administracji w prowadzeniu rachunków i rejestrów gospodarskich na podstawie własnych spostrzeżeń w gospodarstwie szkolnem. Zajęcia praktyczne w ciągu półrocza letniego są obowiązkowe. Odbycie praktyki wakacyjnej pod kierunkiem dyrektora pozostawiono uczniom do woli, ograniczając na razie ilość ochotników, którzy mogą pozostać na czas feryj w zakładzie, do liczby sześciu.

Skreślony tu program, wprowadzony w życie w ubiegłym półroczu szkolnem, okazał się skutecznym. Grono profesorów stwierdza, że przełożenie ćwiczeń na porę popołudniową nie przyniosło uszczerbku nauce teoretycznej, że z drugiej strony przedłużenie ćwiczeń na okres całego półrocza dało obfitszy i różnorodniejszy materiał do demonstracji, skutkiem czego uczniowie brali liczny udział w ćwiczeniach, z żywym zainteresowaniem się i tem większą korzyścią. Na podstawie opinii grona profesorów sądzimy, że podany program ustali już formę ćwiczeń praktycznych, nie wykluczając oczywiście ulepszeń i modyfikacji w szczegółach.

Ważnem dopełnieniem zajęć praktycznych były tygodniowe wycieczki do pobliskich gospodarstw. W ubiegłym roku wprowadzono w wycieczkach tę zmianę, że odbywały się one kilkakrotnie do jednych i tych samych majątków wybranych, celem dokładniejszego zapoznania uczniów z ustrojem gospodarstwa, sposobami uprawy i zachowaniem się roślin w różnych stadyach wzrostu.

Bliższe dane o rozwoju i wewnętrznem życiu szkoły zawiera wydany przez grono profesorów obszerniejszy Rocznik Akademii rolniczej w Dublinach za r. 1903/4, który przedłożyliśmy Wys. Izbie równocześnie z niniejszem sprawozdaniem. Oprócz sprawozdania administracyjnego dyrekcyi, kroniki zakładu i sprawozdań z poszczególnych katedr i pracowni zawiera Rocznik kilka publikacji mających ścisły związek z ożywiającą się widocznie czynnością naukową szkoły.

Ze spraw wchodzących w zakres organizacji szkoły wymienić należy przeprowadzoną w z. r. rewizyę przepisów, wydanych w r. 1894 równocześnie z otwarciem internatu, normujących porządek nauki i egzaminów i stosunek ucznia do zakładu w ogólności. Na wniosek grona profesorów uznał Wydział krajowy za stosowne wydać wspomniane przepisy, po wysłuchaniu opinii kuratoryi, w zmienionej redakcyi. Wprowadzone istotne zmiany polegają na zacieśnieniu warunków przyjęcia i na obostrzeniu obowiązku uczęszczania na wykłady i składania egzaminów w przepisanych terminach.

Zarządzenia te były pożądane wobec napływu zgłoszeń o przyjęcie do zakładu i koniecznego ztąd staranniejszego doboru uczniów, tak przy wpisach jakoteż w ciągu roku — w interesie samej młodzieży chcącej szczerze z nauk korzystać. Inne zmiany, podrzędniejszego znaczenia, polegały na jaśniejszej stylizacji niektórych postanowień przepisów.

Ilość uczniów jest od kilku lat bardzo znaczną. W roku szkolnym 1903/4 liczyła Akademia 82 uczniów. Mianowicie było wpisanych 20 uczniów na III. roku, 35 na II. roku, na rok I. przyjęto 27 uczniów nowych. Dwudziestu kandydatom odmówiła Dyrekcya przyjęcia jedynie dla braku pomieszczenia w domu zakładowym.

Wydział krajowy zaznaczył już w poprzednim sprawozdaniu, że frekwencya Akademii powinna być przez pewien czas na obecnym swym zupełnie zadowalniającym poziomie utrzymana, jeżeli rozwój zakładu nie ma pójść w kierunku jednostronnym. Mimo to pomieszczenie uczniów, nawet w dotychczasowej ich liczbie, stanowi kwestyę otwartą, gdyż 20 uczniów dla braku miejsca w internacie mieszka w domu piętrowym, wzniesionym w r. 1902 dla nauczycieli i funkcyjarynszów Akademii i niższej szkoły. Zarządzenie to nie nastęrczało trudności w ubiegłym roku wskutek wakansu dwóch katedr Akademii i tem samem opróżnienia dwóch pomieszczeń profesorów, stan rzeczy zmieni się jednak przy bliskim już obsadzeniu obu wakujących katedr, staje się zaś tem kłopotliwszym, że niektóre starsze domy mieszkalne, budowane z drzewa, zwłaszcza stary dworek dublański, coraz mniej nadają się na mieszkania dla rodzin profesorów.

Rozszerzenie internatu przez dobudowę nowego skrzydła jest więc w przyszłości rzeczą nieuniknioną. Na razie atoli musi zaspokojenie tej potrzeby ustąpić pierwszeństwa innej, jeszcze pilniejszej inwestycyi, warunkującej wręcz dalszy rozwój szkoły. Wydział krajowy zwrócił już uwagę Wys. Sejmowi na ciasnotę panującą w głównym gmachu szkolnym, który, wzniesiony w r. 1883 w rozmiarach zastosowanych do potrzeb szkoły, nie doznał w ciągu ubiegłych 20 lat żadnego rozszerzenia — przeciwnie pomieścić musiał utworzoną w r. 1895 stacyę doświadczalną chemiczno rolniczą. Nowa instytucya wzrastała szybko dzięki żywotności swych celów i zadań i zajęła z czasem 6 sal w gmachu Akademii o łącznej przestrzeni 240 m², oprócz piwnic i strychu o powierzchni około 300 m² gdzie urządzono prowizoryczne magazyny przyborów stacyi. O tę przestrzeń uszczuplone zostały inne pracownie, tak że z wyjątkiem laboratorium chemii, pracowni zoologicznej i muzeum mechaniki rolniczej wszystkie inne cierpią na brak pomieszczenia. Mianowicie:

a) Katedra rolnictwa ma do dyspozycyi jeden mały pokój dla profesora (20 m²), i drugą salę większą o powierzchni 56 m², zapełnioną szczerlnie zbiorami muzealnymi. Ćwiczenia odbywać się mogą tylko kolejno z kilku uczniami;

b) w dwóch zaledwie pokojach tych samych rozmiarów mieści się pracownia hodowli;

c) gabinet fizyczny pomieszczono razem z biblioteką — demonstracye i doświadczania fizyczne odbywają się w czytelni profesorów, służącej zarazem na poczekalnię dla docentów przyjezdnych;

d) zapoczątkowane umiejętnie muzeum weterynarskie nie może się rozwinąć wskutek niedostatku pomieszczenia, z tego samego powodu nie można również uporządkować zbiorów katedry administracyi;

e) rozszerzenia wymaga wreszcie pracownia botaniczna.

Szkoła rozporządza zresztą 4 tylko salami wykładowemi (z jednej korzysta także szkoła gorzelnicza nie posiadająca wcale własnej sali) i skromnem pomieszczeniem dla kancelaryi i kasy szkolnej. Wszystkie zakątki są skrupulatnie wyzyskane.

Z drugiej strony zaznaczyć należy, że także w stacyi doświadczalnej ciasnota staje się nieznośną, co poruszono na ostatniem posiedzeniu Wys. Izby samoistnym wnioskiem poselskim.

Tak więc obie instytucye pomieszczone pod jednym dachem krępują się wzajemnie w wysokim stopniu, jeżeli zaś w latach poprzednich, w początkach rozwoju stacyi, przy małej frekwencji Akademii, stan taki mógł istnieć, to obecnie, przy znacznym zastępie młodzieży i intensywniejszem życiu Akademii w ogolności, uważa Wydział krajowy przeniesienie stacyi do innego budynku w Dublanach i oddanie Akademii całego przyznaczonego dla niej w r. 1883 gmachu za rzecz konieczną i pilną. Wydział krajowy po-

przestaje tu na skreśleniu faktycznego stanu rzeczy, konkretne zaś wnioski przedkłada Wys. Sejmowi w sprawozdaniu o stacyach doświadczalnych.

W składzie grona profesorów nie było w tym roku żadnej zmiany. Z powodu nieobsadzenia katedry inżynieri i wiejskiej zarządzono dla wykładu mechaniki rolniczej i budownictwa ponownie zastępstwo, jak w r. 1902/3; dopiero w lipcu b. r. przedstawiono grono profesorów wniosek powołania na opróżnioną katedrę inżynieri p. Kazimierza Ajdukiewicza, b. profesora-suplenta studium rolniczego w Krakowie. Rokowania z p. Ajdukiewiczem są na ukończeniu. Profesor botaniki, Dr. Maryan Raciborski, mianowany został bezpłatnym nadzwyczajnym profesorem uniwersytetu lwowskiego, nominacja ta nie narusza jednak w niczem stanowiska Dr. Raciborskiego jako profesora Akademii rolniczej. Asystentem botaniki mianował Wydział krajowy za zgodą kuratoryi Dr. med. Kazimierza Wize, który po dłuższych studiach w instytucie Pasteurowskim w Paryżu zajmował stanowisko botanika w stacji entomologicznej Tow. rosyjskich producentów cukru w Smile. Asystentem zoologii mianował Wydział krajowy p. Mieczysława Szymańskiego, ukończonego studenta uniwersytetu w Wrocławiu.

W poprzednim sprawozdaniu przedstawiliśmy Wys. Sejmowi sprawę wniesioną do Wydziału krajowego petycji grona profesorów o wzięcie pod rozwagę kwestyi polepszenia ich materyjalnego bytu. Komisya gospodarstwa krajowego uznała, że obecne płace profesorów dublańskich są za skromne i wychodzą z przekonania, że zapewnienie Szkole doboru sił nauczycielskich, stojących na wysokości zadania i oddanych wyłącznie swej pracy zawodowej, możliwem jest tylko przy odpowiednim w danych warunkach unormowaniu skali wynagrodzenia, Komisya gospodarstwa krajowego poleciła wniesioną petycję grona profesorów Wydziałowi krajowemu do rozpatrzenia i przedstawienia Wys. Sejmowi wniosków. To samo przekonanie wyraziła również Komisya budżetowa przy załatwieniu budżetu Akademii na r. b.

Stosując się do tych wskazówek Wydział krajowy przygotował w porozumieniu z Kuratoryą projekt regulacji poborów i przedstawia Wys. Sejmowi w tym przedmiocie następujące uwagi i wnioski.

Pomijając dyrektora zakładów dublańskich, którego pobory unormowane są osobną umową, obecny etat grona profesorów Akademii rolniczej w Dublinach, ustanowiony uchwałą Wys. Sejmu z dnia 7. lutego 1894, zwiększony następnie uchwałami z d. 28. stycznia 1898 i z d. 4. maja 1900 o dwie posady, składa się:

- a) z 4 posad profesorów z płacą po 4000 K. dod. aktyw. 720 K i prawem do 5 pięcioleci po 400 K;
- b) z 5 posad profesorów z płacą po 2.600, dod. aktyw. 480 K i prawem do 5 pięcioleci po 400 K;
- c) z 3 posad profesorów adjunktów z płacą po 2.000 K, dod. aktyw. 400 K i prawem do 5 pięcioleci po 200 K.

Razem katedr 12.

Z zestawienia tego wynika, że płace $\frac{2}{3}$ części katedr są niższe od płac profesorów szkoły rolniczej w Czernichowie, a płace prof. adjunktów niższe nawet od płac nauczycieli kraj. niższych szkół rolniczych. Lepiej stosunkowo dotowane są cztery pierwsze katedry, lecz i te pobory, dostateczne może w oddaleniu 10 lat wstecz, są w dzisiejszych warunkach za skromne.

Ułożony przez Wydział krajowy projekt regulacji poborów zmienia etat obecny w dwóch kierunkach: a) podwyższa ogólnie skalę płac; b) zmienia zarazem ilość katedr w poszczególnych kategoriach, jednak w granicach dotychczasowej ogólnej liczby posad.

Punktem wyjścia przy unormowaniu poborów były płace posad najlepiej dotowanych. Chcąc pobory te po wliczeniu wartości pomieszkania w naturze, zbliżyć do poborów profesorów państwowych wyższych zakładów naukowych, projektuje Wydział krajowy podniesienie ich o kwotę 800 K, t. j. o 20% dotychczasowej stałej płacy. O tę samą kwotę zwiększa projekt pobory w następnych dwóch kategoriach posad, profesorów i profesorów adjunktów, co odpowiada podwyższeniu o 34% względnie o 40% dotychczasowej płacy stałej. Dodatki aktywalne zostają w wymiarze dotychczasowym, natomiast pięciolecia nabyte po wejściu w życie projektowanego tu etatu wynosić mają po 600 K, względnie 500 K, dla profesorów, i po 400 K dla profesorów adjunktów.

Powtórę projektuje Wydział krajowy zwiększenie ilości katedr z płacą najwyższą do sześciu (zamiast 4) pozostawiając natomiast tylko cztery posady (zamiast 5) profesorów z płacą niższą i dwie posady (zamiast 3) profesorów adjuktów. Zatrzymując trzy stopnie płac Wydział krajowy nie odnosi tego podziału do przedmiotów poszczególnych katedr, gdyż w wyższym zakładzie naukowym tak nauki fachowe jak zasadnicze powinny być na równi traktowane. Wydział krajowy zostawia więc profesorom z płacą niższą możliwość awansu na wyższe stopnie poborów w miarę zasług położonych dla szkoły i nauki, bez względu na przedmiot wykładu.

Projektowany etat profesorów i płac przedstawia się następująco:

- a) 6 profesorów z płacą po 4800 K, dod. aktyw. po 720 K i prawem do 5 pięcioleci po 600 K.
- b) 4 profesorów z płacą po 3.400 K, dod. aktyw. po 480 K i prawem do 5 pięcioleci po 500 K.
- c) 2 profesorów adjuktów z płacą 2.400 K, dod. aktyw. 400 K i prawem do 5 pięcioleci po 400 K.

Razem jak dotychczas katedr 12.

Wydział krajowy uprasza Wys. Sejm o przyjęcie tej propozycji, przedłożonej przy końcu sprawozdania do uchwały, i nadmienia jeszcze, że finansowy efekt projektowanych zmian w poborach odpowiada nadwyżce wydatków w rubr. I. preliminarza budżetu Akademii na r. 1905 o kwotę 13.213 K.

Preliminarz wydatków i dochodów Akademii na r. 1905 zamyka się niedoborem do pokrycia z funduszu krajowego w kwocie 127.124 K t. zn. większym o 17.659 K od niedoboru w budżecie 1904 r. Na tę różnicę wpływają oprócz regulacji płac głównie jeszcze preliminowane w rubr. VI. uadzwyczajne wydatki administracyjne. Mianowicie upraszamy o uchwalenie nadzw. kredytu 2.750 K na odrestaurowanie drewnianego domu zakładowego l. sp. 113, który w r. 1902 musiał być zajęty na pomieszczenie robotników sezonowych, służyć zaś ma po gruntownem uporządkowaniu na mieszkanie lekarza zakładowego, wraz z lokalem ordynacyjnym i apteką. — W teje rubr. VI. preliminarzujemy 3.322 K jako nadzw. wydatek na odczyszczanie kanału ściekowego systemem biologicznym. Odprowadzenie ścieków do młynówki wywołało zażalenie mieszkańców gminy Żydaticze położonej poniżej potoku, skutkiem czego wezwało nas c. k. starostwo lwowskie do odpowiadającego wymogom sanitarnym odczyszczenia ścieków przed ujściem do młynówki — W kwestyi wody, obchodzącej żywo wszystkie zakłady dublańskie, przedstawiliśmy Wys. Sejmowi wyjaśnienie w sprawozdaniu poprzednim, że mianowicie niedostatkowi dobrej wody użytkowej zaradzić można w pewnej przynajmniej mierze tylko zaprowadzeniem filtrów do odżelazniania. Z uwagi na koszt instalacji filtrów, obliczony na 19.000 K, a jeszcze bardziej z uwagi na koszt ruchu (opał, dozorca, naprawy) przewidziane na 1.500 K rocznie, wstrzymujemy na razie tę inwestycję aż do osiągnięcia pozytywnych wyników badań i prób z odżelaznianiem, które w dalszym ciągu przeprowadza stacya doświadczalna w Dublanach. Tymczasem musi być woda dowożona z podmiejskiej rogatki. Za pobór wody w ilości 25 Hl. dziennie opłaca się miastu około 350 K rocznie, koszt dowozu wynosi 2.000 K, razem 2.500 K rocznie. Na pokrycie tego wydatku preliminarzujemy w rubr. VI. budżetu Akademii 2.000 K, resztę zaś w budżecie niższej szkoły.

Dochody Akademii preliminowane są w granicach tegorocznego budżetu, wyjąwszy małe zmiany w wysokości opłat wnoszonych przez uczniów. Mianowicie podniósł Wydział krajowy, w myśl uwag Komisji budżetowej, takse za użycie laboratoryjnych do kwoty 40 K rocznie (zamiast 16 K). Opłatę czesnego i opłatę za utrzymanie w domu zakładowym pozostawiliśmy bez zmiany, z uwagi na to, że po pierwsze opłaty za utrzymanie, wnoszone po 700 K rocznie od ucznia, czynią przy obecnej frekwencji 56.000 K, a więc kwotę przewyższającą ogół wydatków na utrzymanie internatu, wynoszących według budżetu 1904 r. kwotę 53.392 K. Również uważa Wydział krajowy za stosowne wstrzymać na razie podwyższenie czesnego, wynoszącego dziś razem z wpisowem i opłatą za laboratoria 250 K rocznie od ucznia, aż do chwili lepszego uposażenia, szczególnie zaś lepszego pomieszczenia niektórych pracowni.

Inne pomniejsze zmiany w preliminarzu budżetu wyjaśnione są w uwagach zamieszczonych w preliminarzu.

II. Niższa szkoła rolnicza.

Napływ zgłoszeń do wszystkich w ogóle krajowych szkół rolniczych, przewyższający w b. r. w dwójnasób zapas wolnych miejsc, zaznaczył się szczególnie silnie w niższej szkole rolniczej w Dublinach. O przyjęcie do tej szkoły na r. 1904/5 zgłosiło się 56 kandydatów na 20 miejsc wolnych. Pewną ilość zgłoszonych przydzieliliśmy do innych niższych szkół rolniczych, równie zresztą silnie uczęszczanych, 26 kandydatom odmówiono przyjęcia. Szczegółowe zestawienie frekwencji w r. 1902/3 podaje załączone jako alegat Al 1.1/ sprawozdanie Dyrekcyi.

Komisya gospodarstwa krajowego zaleciła w zeszłorocznem sprawozdaniu rozpatrzenie kwestyi, czy wobec złego stanu budynku mieszczącego niższą szkołę dublańską, nie byłoby pożądanem przenieść szkołę do innej siedziby. Pospieszamy tedy z wyjaśnieniem, że nad tą sprawą zastanawiał się Wydział krajowy niejednokrotnie, wszelako ze względu na znaczne koszty założenia nowej szkoły, które wyniosłyby jak wykazuje doświadczenie do 150.000 K, Wydział krajowy nie uważa obecnej chwili za stosowną do powzięcia decyzji o przesiedleniu szkoły. Budynek niższej szkoły może przy konserwacji pewien czas jeszcze służyć bez nowej inwestycji, tem bardziej, że na mieszkania nauczycieli zajmujących frontowe skrzydło budynku szkolnego, budowane z drzewa i najsilniej zębem czasu zniszczone, wzniesiono w r. 1902 piętrowy dom murowany, który oddany prowizorycznie na mieszkania studentów Akademii, będzie z czasem do dyspozycji po rozszerzeniu internatu, jak to przedstawiliśmy w sprawozdaniu o Akademii.

Przydzielenie do niższej szkoły drugiego nauczyciela fachowego, który, jak wspomnieliśmy w zeszłorocznem sprawozdaniu, objął z wyjątkiem nauki weterynaryi wszystkie wykłady udzielane dotąd przez kilku docentów pomocniczych, okazało się ze wszech miar skutecznem, zapewniło bowiem uczniom jednolitość nauki zarazem staranniejszą opiekę w zakładzie i przy zajęciach w gospodarstwie. Ponieważ w etacie nauczycieli niższej szkoły ustanowiona jest jedna tylko osoba nauczyciela fachowego, dodany drugi nauczyciel pobierał wynagrodzenie z kredytu przyznanego na remuneracye docentów pomocniczych. Pragnąc atoli utrzymać w tym zakładzie stałe drugiego nauczyciela fachowego, postanowił Wydział krajowy upraszać Wysoki Sejm o powiększenie etatu o drugą osobę fachowego nauczyciela z poborami jak w innych kraj. niższych szkołach rolniczych. Stosowny wniosek przedkładamy Wys. Sejmowi do uchwały przy końcu sprawozdania. Przy równoczesnem skreśleniu ryczałtu na remuneracye docentów pomocniczych proponowane zwiększenie etatu nie wpłynie na wysokość zwykłych wydatków na utrzymanie szkoły.

III. Szkoła gorzelnicza i gorzelnia.

Zwyżka cen spirytusu i kwestya rozdziału kontyngentu wódczanego na nowe czterolecie, nadewszystko zaś międzynarodowa wystawa przemysłu fermentacyjnego skupiły w ostatnim czasie uwagę producentów i sfer administracyjnych na stan i znaczenie tego przemysłu, gorzelnictwa w szczególności.

Zbiorowa wystawa galicyjskich gorzelń — w której wzięła udział także kraj. szkoła gorzelnicza, odznaczona najwyższą nagrodą, złotym medalem rządowym — przedstawiła plastyczny obraz rozmiarów naszego gorzelnictwa, które mimo średniej wielkości jednostkowej przedsiębiorstw posiada przecież w sumie swej produkcji zasadniczą podstawę do utrzymania i rozwijania się w roli istotnie wielkiego przemysłu. Z okazji wystawy nie brak wszelako także refleksyi, że gorzelnictwo krajowe nie dba dość o swą stronę wewnętrzną, techniczną i przemysłową, i że rozwiniętej ilościowo produkcji, mimo niezaprzeczonego zresztą postępu, zbywa przecież na umiejętnym podkładzie.

Funkcyę łącznika między gorzelnictwem praktycznem a umiejętnem spełnia od r. 1891 kraj. szkoła gorzelnicza w Dublinach, przygotowując teoretycznie i praktycznie wykształconych gorzelników. Postępy techniki fermentacyjnej, które przyswoić sobie musi gorzelnictwo krajowe, chcąc ostać się wobec konkurencyi z przemysłem obcym, posługującym się środkami i zdobyczami nauki, powodują konieczność rozszerzenia zadań i dotychczasowej działalności szkoły, ażeby mogła stać się istotnie pośrednikiem między postępkami nauki a praktyką stosowaną. Szkoła służyła wprawdzie już od dawna pomocą nau-

kową właścicielom gorzelń zgłaszającym się do niej o poradę, pomoc ta mogła być jednak tylko przygodną, gdyż nie wypływała z określanych statutem zadań szkoły, zależała raczej od dobrej woli i czasu dyrektora szkoły, zajmującego zarazem stanowisko profesora chemii i technologii w Akademii rolniczej. Szersze rozwinięcie tej własności działalności szkoły gorzelniczej, w kierunku wskazanym już przez samo doświadczenie t. j. w tem znaczeniu, ażeby właściciele gorzelń znaleźć tu mogli wszechstronną fachową poradę, szybką i pewną, we wszystkich kwestiach technicznego postępowania, pomoc bezinteresowną, za zwrotem jedynie kosztów podróży i dyet w razie potrzeby wyjazdu konsultanta na miejsce, uważa Wydział krajowy za rzecz dla gorzelnictwa krajowego ze wszelkich miar pożądaną i pożyteczną. Wprowadzenie w życie takiej fachowej porady w zaznaczonym tu zakresie nie wymaga dalej idących przygotowań, niezbędnem jest tylko unormowanie zakresu czynności kierownika szkoły gorzelniczej, który pełniąc zarazem obowiązki profesora chemii i technologii w Akademii, może część tylko pracy swej i czasu poświęcać szkole gorzelniczej. Rozdział tych stanowisk, będzie z korzyścią dla obu instytucji Akademii i szkoły gorzelniczej, pozwoli zaś kierownikowi szkoły gorzelniczej na objęcie funkcji fachowego konsultanta i na intensywniejszą pracę nad rozwojem naukowych zadań gorzelniczych w ogólności. Ponieważ projektowana reforma da się wykonać bez tworzenia osobnej posady kierownika szkoły gorzelniczej i bez zwiększenia etatu profesorów Akademii, Wydział krajowy zamierza wprowadzić ją w życie prowizorycznie już z początkiem roku szkolnego 1904/5 i uprasza Wys. Sejm o przyjęcie tego projektu do wiadomości.

Dalszy pomyślny rozwój szkoły gorzelniczej wymaga nadto lepszego uposażenia jej pracowni i odnowienia urządzeń gorzelni.

Do tej pory posiadała szkoła gorzelnicza bardzo małe własne laboratorium dla ćwiczeń z uczniami, pomieszczone w szczupłej izbie w gorzelni. Z powodu szczupłości miejsca i niedostatecznego urządzenia, posługiwała się szkoła laboratorium chemicznem Akademii, z rozwojem wszakże tej ostatniej nasuwają się ciągle niedogodności i trudności łączenia interesów obu instytucji — z drugiej strony rozwój i potrzeba rozszerzenia działalności szkoły gorzelniczej mnoży jej wymagania i zajęcia urozmaica. Ztąd płynie konieczność rozdzielenia pracowni obu zakładów. Potrzeby szkoły gorzelniczej wymagają jednej pracowni dla uczniów w rozmiarach około 60 m² i osobnej sali wykładowej około 40 m², nadto po oddaniu laboratorium chemicznego Akademii do wyłącznego użytku profesora chemii, wyniknie potrzeba przydzielenia kierownikowi szkoły gorzelniczej osobnej pracowni w rozmiarach około 80 m². Odpowiednie pomieszczenie szkoły gorzelniczej wymaga zatem przestrzeni co najmniej 180—200 m². Wydział krajowy poprzestaje tu na przedstawieniu potrzeb szkoły z tą uwagą, że wobec projektu postawienia budynku dla stacyi chemicznej nasuwa się możliwość przez rozszerzenie budynku dla stacyi chemiczno rolniczej pozyskać bez znacznieszego wydatku pomieszczenia także dla szkoły gorzelniczej. Wnioski w tej sprawie przedstawiamy w sprawozdaniu o stacyach doświadczalnych.

Wadliwości w urządzeniach gorzelni poruszał Wydział krajowy już niejednokrotnie w swych sprawozdaniach, wstrzymując się z przedstawieniem konkretnych wniosków jedynie ze względów budżetowych. Obecnie, po kilkunastoletnim ruchu gorzelni ulepszenia urządzeń zużytych lub przestarzałych odwiec się dłużej nie dają i Wydział krajowy zmuszony jest zwrócić się do Wysokiego Sejmu z prośbą o przyznanie w tym celu następujących kredytów nadzwyczajnych:

1) Na zakupno nowego aparatu odpędowego 4.500 K.

Gorzelnia w Dublanach posiada aparat odpędowy ciągły, z fabryki Krysiewicza w Poznaniu, dawnej konstrukcyi i źle funkcjonujący. Nabycie nowego aparatu, zastosowanego do wymogów nowoczesnej techniki, pozwoli na szybszy odpęd parą zwrotną, uzyskanie wyższej stopniowości produktu i na łatwiejszą kontrolę prowadzenia odpędu. Wyszczególniony koszt 4.500 K rozumie się netto wraz z umontowaniem po spieniężeniu teraźniejszego aparatu za cenę 2.000 K.

2) Urządzenie do zastosowania pary zwrotnej do odpędu 500 K.

Urządzenia tego gorzelnia nie miała, co powodowało większe zużycie opału.

3) Wężownica miedziana podwójna do kadzi zaciernej chłodzącej 780 K.

4) Transmisya do mechanicznego studzenia hołowicy z wężownicą do chłodzenia i wentylem trzydrogowym 500 K.

5) Armatura paleniska na węgiel 525 K.

Wobec wysokiej ceny drzewa opałowego, dochodzącej w Dublanach do 32 K i wyżej za sąg kub. taniej wypada opał węglem, skutkiem czego projektuje się odpowiednie urządzenie paleniska pod kotłem.

6) Wodowskaz i 2 kurki wodne 200 K.

7) Montowanie i transport urządzeń (pod 2—6) z Sanoka do Lwowa 750 K.

8) Zakupno zbiornika na spirytus objętości przynajmniej 100 hektolitr. 1.000 K. Gorzelnia ma do tej pory jeden zbiornik żelazny objętości zaledwie 20 hektolitr.

9) Mała prasa do prowadzenia wyrobu drożdży prasowanych w miejsce starej prasy zużytej 700 K.

Poszczególne kredyty czynią w sumie 9.455 K, którą to kwotę wstawił Wydział krajowy do rubr. II. wydatków preliminarza budżetu gorzelnii na r. 1905. W wydatkach zwyczajnych i dochodach preliminarz ten nie różni się od budżetu 1904 roku z wyjątkiem wydatku na opał, preliminowanego niżej o 300 K w przewidywaniu zaoszczędzeń przy zastosowaniu opalania węglem.

Al. 2. Sprawozdanie kierownika szkoły gorzelniczej i gorzelnii załączamy w alegacie 2.

IV. Folwark.

Al. 3. Szczegółowe dane o toku gospodarstwa folwarku w roku 1902/3 zawiera dołączone jako trzeci alegat sprawozdanie dyrektora Zakładów dublańskich. Szerszy pogląd na rozwój gospodarstwa polowego folwarku w ubiegłym ośmioleciu 1896--1904 podaje nadto „Rocznik Akademii rolniczej w Dublanach“.

Stosując się do życzeń Komisji gospodarstwa krajowego, zarządziliśmy w z. r. dokładne zbadanie kwestyi wznowienia eksploatacji torfu w Dublanach. Przedłożone w tym przedmiocie sprawozdanie inżyniera biura melioracyjnego, p. A Kornelli, ogłoszone także w „Rolniku“ streszcza się w następujących wnioskach:

a) torf dublański pod względem wartości opałowej należy do torfów dość dobrych i nadaje się do eksploatacji;

b) wznowienie eksploatacji na własne potrzeby folwarku niższej szkoły i gorzelnii wymaga jednorazowego wkładu 3.800 K;

c) roczny koszt produkcji 3.000 q torfu na potrzeby wymienionych zakładów wyniesie 2.256 K, co w porównaniu z kosztami opału drzewem (4.000 K) przedstawia zaoszczędzenie 43%;

d) osuszenie torfowisk dublańskich drogą stosownej melioracji dla podniesienia dochodu jest konieczne.

Do innych wniosków dochodzi dyrektor Frommel, którego wezwaliśmy również do przedstawienia opinii. Zdaniem dyrektora Frommela melioracja torfowisk jest istotnie kwestyą dla folwarku żywotną, eksploatacja torfowisk nie może się jednak opłacić. Podjęcie eksploatacji wymagałoby wkładu 17.000 K, głównie z powodu potrzeby budowy domu dla robotników sezonowych i postawienia szop na suszenie i magazynowanie torfu. Roczny koszt produkcji oblicza p. Frommel w uwzględnieniu miejscowych warunków i właściwości skomplikowanej administracji folwarku na 5.389 K, to znaczy, że opał torfem byłby o 34% droższy od opału drzewem.

Wobec tych rozbieżnych opinii Wydział krajowy nie może się na razie oświadczyć za podjęciem eksploatacji, tem bardziej, że wydobywanie torfu w latach ubiegłych, prowadzone z razu właśnie na małą skalę, dało rezultat ujemny. Wydział krajowy dołoży jednak starań do wszechstronnego zbadania kwestyi i wyjaśnienia różnicy przytoczonych powyżej poglądów i złoży Wys. Sejmowi sprawę na sesji najbliższej.

Za rzecz tem większej wagi uważa Wydział krajowy osuszenie zabagnionych torfowisk folwarku dublańskiego na obszarze 148 mg. i konserwację łąk zmeliorowanych poprzednio w okresie 1884/7 r.

Konieczność melioracji torfowisk uzasadnił niejednokrotnie administrator folwarku w swych sprawozdaniach i poświęca ponownie tej sprawie obszerniejszy wywód w „Roczniku“ Akademii.

Meliorację zamierza Wydział krajowy przeprowadzić stopniowo od r. 1905 począwszy i w tym celu prelinuje w budżecie folwarku na rok przyszły nadzwyczajny

kredyt 2.700 K, jako pierwszą ratę sumy kosztów, które wyniosą według przybliżonego obliczenia razem około 10.000 K. Szczegółowy projekt techniczny i kosztorys wykona biuro melioracyjne, na podstawie przeprowadzonych zdjęć, w ciągu nadchodzącej zimy.

Oprócz inwestycji na meliorację Wydział krajowy uprasza o przyznanie następujących jeszcze nadzw. kredytów, prelininowanych na podstawie szczegółowych projektów administracji folwarku:

a) 500 K, na uzupełnienie urządzeń w krowiarni (poprawa żłobów, stonowisk i kanałów odpływowych);

b) 2.080 K, na uporządkowanie gnojowni;

Prymitywną gnojarnię, urządzoną przed 18 laty z kamieni bez cementu i bez uregulowania odpływów zamierza administracja folwarku zastąpić t. zw. koszarami (padok) na ubitym spodzie z łu, z murowanym torem dla wywozu obornika i z obaryerowaniem na długości 140 m. b.

c) reszta na pokrycie kosztów budowy domu dla robotników sezonowych 932 K. Kredyt uchwalony przez Wys. Sejm w kwocie 4.500 K, na tę budowę wykonaną w b. r. okazał się za małym mimo przeprowadzenia robót we własnym zarządzie.

Wydatki folwarku dzielimy w preliminarzu na rozchody z gospodarstwem połączone i wydatki od gospodarstwa niezależne t. j. spłatę długów, renty i ekwiwalentu. Bilans gospodarstwa wykazuje mimo większych jednorazowych wkładów nadwyżkę dochodów w kwocie 2.928 K.

Po włączeniu ciężarów hipotecznych i ekwiwalentu preliminarz budżetu folwarku na r. 1905 zamyka się niedoborem 3.264 K., mniejszym od zeszłorocznego o 1.244 K.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o zakładach naukowych rolniczych, gorzelnii i folwarku w Dublinach.

2. Sejm znosi dotychczasowy etat osób i płac profesorów Akademii rolniczej w Dublinach i ustanawia etat następujący:

Grono profesorów Akademii rolniczej w Dublinach składa się oprócz dyrektora kraj. zakładów dublańskich:

a) z sześciu stałych profesorów z płacą po 4.800 K, dodatkiem aktywalnym po 720 K rocznie i prawem do pięciu pięcioleci po 600 K rocznie;

b) z czterech stałych profesorów z płacą po 3.400 K, dodatkiem aktywalnym po 480 K rocznie i prawem do pięciu pięcioleci po 500 K rocznie;

c) z dwóch stałych profesorów adjunktów z płacą po 2.400 K, dodatkiem aktywalnym po 400 K rocznie z prawem do pięciu pięcioleci po 400 K rocznie.

Profesorowie i profesorowie adjunkci otrzymują wolne mieszkania w zakładzie.

Etat powyższy wchodzi w życie z dniem 1. stycznia 1905 roku. Ustanowiona niniejszym etatem stopa pięcioleci odnosić się będzie do kwinkwenniów nabytych po dniu 1. stycznia 1905 r.

3. Sejm zwiększa etat nauczycieli kraj. niższej szkoły rolniczej w Dublinach o jedną posadę stałego nauczyciela fachowego z płacą 2.400 K, dodatkiem aktywalnym 240 K rocznie i prawem do pięciu pięcioleci, z których dwa pierwsze wynoszą po 300 K trzy następne po 400 K rocznie.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicji i Łodomeryi
wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Tadeusz Pilat w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowych szkół rolniczych w Dublanach

za czas od 1. października 1902 r. do 30. września 1903 r.

1. Akademia rolnicza.

Ostatnią publikacją obejmującą opis wyższej szkoły rolniczej w Dublanach była książka wydana staraniem grona profesorów w r. 1897 p. t.: „Dublany“. (Szkoly i zakłady krajowe w Dublanach)“. Od tego czasu nie pojawiło się w druku nic, coby mogło zaznaczyć ogół społeczeństwa naszego z dalszym rozwojem i obecnym stanem Szkoły.

Rzeczą było pożądaną, aby brakowi temu zaradzić. W ciągu ubiegłych lat ośmiu w dzisiejszej Akademii zaszły w różnych kierunkach dość daleko idące zmiany, zarówno w składzie osobowym ciała nauczycielskiego jak i w wyposażeniu poszczególnych katedr. Rozwój pierwszej z obecnie istniejących na ziemi polskiej szkoły rolniczej nie powinien być u nas dla ogółu rzeczą obcą ani obojętną. Szkoła ma przytem obowiązek zdania sprawy z użycia środków, jakimi rozporządza, a które krajowi zawdzięcza, obowiązek tym większy im sama więcej w znaczenie rośnie.

Tą myślą powodowane kolegium profesorów postanowiło wydawać odtąd z końcem każdego roku szkolnego „Rocznik Akademii“, który obejmować ma sprawozdanie administracyjne Dyrekcji, kronikę Zakładu, sprawozdanie z poszczególnych pracowni i publikacje mające ścisły związek z czynnością naukową Szkoły. Wyszły właśnie z pod prasy „Rocznik“ za rok szkolny 1903/4 przedkłada Dyrekcja Wydziałowi krajowemu zamiast zwykłego administracyjnego sprawozdania, dołączanego dotychczas jako alegat do przedłożeń sejmowych.

2. Niższa szkoła rolnicza.

Skład grona nauczycielskiego.

1. Juliusz Frommel, dyrektor kraj. zakładów naukowych rolniczych w Dublanach, uczył zarządu gospodarskiego i udzielał dyspozycji folwarcznych.
2. Ludwik Kawecki, nauczyciel fachowy, udzielał nauki hodowli i rachunkowości gospodarskiej, sprawował zarazem bezpośredni nadzór nad internatem niższej szkoły.
3. Karol Huppenthal, zastępca nauczyciela fachowego, uczył nauk przyrodniczych i rolnictwa.

4. Maryan Nowicki, nauczyciel do nauk ogólnie kształcących.

Obowiązki instruktora do robót praktycznych pełnił instruktor August Pfeifer. Stanisław Królikowski, prof. c. k. Akademii weterynaryi we Lwowie, udzielał nauki weterynaryi jako docent pomocniczy.

Ks. Dr. Jaszowski Błażej, prof. Uniwersytetu we Lwowie, kapelan zakładów dublańskich, udzielał nauki religii obrz. rzym. kat.

Ks. Konowalec Włodzimierz, paroch, udzielał nauki religii obrządku grecko-katol.

Frekwencya uczniów.

Na rok szkolny 1902/3 (wedle stanu z dnia 18. września 1902) przyjęto ogółem 37 uczniów, a mianowicie:

a) na rok nauki III.	7
b) " " " II.	14
c) " " " I.	16
Razem					37

Cały trzyletni kurs nauki ukończyło 6 uczniów i otrzymało świadectwo uzdolnienia na pisarzy ekonomicznych i dozorców robót polnych a mianowicie: Maksym Szolomiark i Jakób Wojtowicz z postępowaniem bardzo dobrym, zaś Mikołaj Fyk, Józef Piciński, Jan Przynicznyński i Michał Romańczuk z postępowaniem dobrym.

Na rok szkolny 1903/4 (dnia 29. lipca 1903) przyjęto:

Na rok III.	11
" " II.	14
" " I.	17
Razem					42

Z początku roku było przyjętych oprócz powyższych, na próbę jeszcze 12-tu uczniów, którzy po części sami wystąpili, po części zostali wydaleny, tak, że doliczając wydalonych 8 z r. II. i III. stan Szkoły był dnia 1. grudnia 1903 następujący:

Na roku III.	10
" " II.	9
" " I.	15
Razem					34

Z tych 34 uczniów pochodziło: 6 z powiatu Kamionecznego, 3 z pow. Lwowskiego, po 2 z pow. Brodzkiego, Grodeckiego, Przemyślańskiego, Sokalskiego, Tarnobrzkiego i Złoczowskiego, po 1 z powiatów Buczaczy, Brzozów, Gorlice, Jaworów, Łańcut, Podgórze, Mościska, Przemyśl, Rohatyn, Zbaraż i Żółkiew, 2 wreszcie uczniów pochodziło z Królestwa i Podola rosyjskiego.

Z nowo przyjętych 22 uczniów na rok I. częściowo na II, wykazali się świadectwami ukończenia: niższych klas gimnazjalnych 3, szkoły wydziałowej 3, szkoły ludowej 16.

Podług wieku posiadała szkoła:

z ukończonym 15 rokiem życia	.	.	.	6
" " 16	.	.	.	7
" " 17	.	.	.	6
" " 18	.	.	.	3
" " 19	.	.	.	4
" " 20	.	.	.	2
" " 21	.	.	.	4
" " 22	.	.	.	2
Razem				34

Według wyznania :

a) rzymsko-katolickiego	.	.	.	23
b) grecko-katolickiego	.	.	.	11
				<hr/>
Razem	.	.	.	34

Według stanu rodziców :

synów rolników	25
" ofycjalistów prywatnych	2
" rzemieślników	2
" innych zawodów	5
					<hr/>
Razem	34

Stan zdrowia uczniów był w roku sprawozdawczym zadowolający.

Dublany w lipcu 1904.

Dyrekcya krajowych zakładów rolniczych w Dublanach.

Juliusz Frommel

dyrektor.

Sprawozdanie

dyrektora krajowej szkoły gorzelniczej i gorzelni.

W roku szkolnym 1903/4 zapisało się do Szkoły gorzelniczej 32 uczniów, 13 z tych posiadało praktykę gorzelniczą, niekiedy nawet długoletnią. Kurs trwał jak zwykle 6 miesięcy. Świadectwa po zdaniu egzaminu końcowego otrzymało 19. Zachowanie się uczniów było zupełnie odpowiednie, pilność i gorliwość w naukach w zupełności zadawała.

Zauważyć muszę wszelako, że przygotowanie wstępujących do szkoły gorzelników wiele pozostawia do życzenia, a odnosi się to przede wszystkim do uczniów tutejszo-krajowych, tak, że dopiero na podstawie egzaminów wstępnych do szkoły przyjętymi zostali. Przyczyna tego jest dwojaka: raz, że lepiej przygotowana młodzież znajduje zajęcia korzystniejsze w innych zawodach, a powtóre dlatego, że nasi gorzelnicy nie robią odpowiedniego i koniecznego wyboru przy przyjmowaniu praktykantów do gorzelń i mało się praktykantami opiekują. Skutek jest ten, że wypraktykowany uczeń, nieraz wiele lat przy gorzelni zostający, przychodzi do szkoły z żądaniem przyjęcia i szkoła musi uwzględnić tę okoliczność, że wzbraniając mu wstępu nie dałaby mu sposobności uzupełnienia wiadomości, a zgłaszający się kandydat przecież pozostałby praktycznym gorzelnikiem. Praca w szkole dla docentów jest przez to wysoce uciążliwa i z wielkim wysiłkiem połączona. Dyrekcyja Szkoły w tej sprawie praktykantów gorzelniczych odnosiła się do prezesa Towarzystwa gorzelników polskich.

Kandydaci do szkoły z zaboru rosyjskiego przychodzący odznaczają się o wiele lepszym a nieraz znakomitem przygotowaniem.

W składzie osobistym zaszła ta tylko zmiana, że przy ukończeniu kursu, docent Szkoły gorzelniczej, wykładający naukę „o opodatkowaniu“, p. Dr. Różycki, starszy radca c. k. krajowej Dyrekcyi skarbowej, przeniesiony do Wiednia, jako Radca Dworu przy Najwyższym Trybunale administracyjnym, opuścił naszą szkołę. Wysoki Wydział kraj. wyraził p. Dr. Różyckiemu gorące podziękowanie za 16-letnią jego działalność w kraj. Szkole gorzelniczej.

Szkoła wzięła udział w międzynarodowej wystawie spirytusowej we Wiedniu, otwartej w maju b. r.

Wystawa Szkoły gorzelniczej obejmowała:

1. Obrazowe przedstawienie liczby uczniów, za czas od 1881—1903/4 r. (frekwencya 546 uczniów).
2. Kurs naukowy dla podatków konsumcyjnych, za czas od 1892—1903 r. (frekwencya 594).
3. Mapa. Uczniowie szkoły gorzelniczej, według miejsca pochodzenia.
4. Fotografie: laboratorium, gorzelnia, urządzenie wewnętrzne i widok z zewnątrz.

5. Zadania i prace uczniów: rysunki techniczne, obrachowanie kotłów parowych, raporta tygodniowe gorzelniane, księgi technicznej kontroli t. j. słodowni, drożdżarni, zacierni i fermentacyi, kontrola produktów i spirytusu.

6. Rejestr gorzelniany ułożony przez dr. Stefana Pawlika, docenta Szkoły gorzelnianej.

Za urządzenie wystawy otrzymała szkoła najwyższe odznaczenie, a mianowicie wielki medal złoty rządowy.

Na pomyślny dalszy rozwój Szkoły ujemny wpływ wywiera jej dotychczasowy stosunek do Akademii, a mianowicie Szkoła nie posiada swego pomieszczenia i pracowni i wedle statutu organizacyjnego §. 6. „Środkami nankowemi są: 1. Środki naukowe Akademii w Dnblanach“. Otóż stosunek ten bez szkody dla Szkoły gorzelnicznej a i rozlicznych niedogodności dla Akademii nadal w obec rozwoju Akademii utrzymać się nie da, lecz koniecznie zmianie uleść powinien. Szkoła gorzelnicza musi mieć swoje pomieszczenie i pracownie, jeżeli się ma ku pożytkowi kraju rozwijać i oddziaływać na przemysł gorzelniczny.

Uzupełnienie Szkoły stacją gorzelniczną byłoby tylko zaspokojeniem potrzeby ciągle odczuwać się dającej.

Krajowa szkolna gorzelnia w Dnblanach nadzwyczajne jak zawsze oddaje usługi jako obiekt demonstracyjny. Uczniowie Szkoły gorzelnicznej zaraz z rozpoczęciem przygotowań do puszczenia w ruch gorzelnii rozpoczynają w niej zajęcia praktyczne, które trwają bez przerwy od początku grudnia do końca marca. Gorzelnia produkuje spirytus z najrozmaitszych materyałów, stosując rozmaite sposoby i metody, a nawet czas jakiś produkuje drożdże prasowane także w celach demonstracyjnych.

W roku bieżącym wykończonym zostaje mały budynek na pomieszczenie stróża i służby gorzelnicznej.

Urządzenie gorzelnii wiele pozostawia do życzenia a i pomieszczenie wymaga pewnych daleko idących uzupełnień i ulepszeń, a to tak, aby celom szkolnym coraz większe oddając usługi nie zużywała niepotrzebnie zbyt wiele nakładu na ruch każdoroczny.

Dublany 12. lipca 1904.

Dr. R. Wawnikiewicz
dyrektor krajowej Szkoły gorzelnicznej.

Sprawozdanie administracyjne

gospodarstwa folwarku Dublany za czas od 1. lipca 1902 do 30. czerwca 1903.

I. Gospodarstwo rolne.

Zasiewy :

Zasianem i zasadzonym było w roku	1898/9	1899/00	1900/1	1901/2	1902/3
	m o r g i				
Zytem	31	30	33	33	30 ¹ / ₂
Pszenicą ozimą	27 ¹ / ₂	30	40	40	38
„ „ jara	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	—	—	—
Jęczmieniem ozimym	—	—	—	—	2
„ „ jarym	5	5	5	5	20
Owsem	23 ¹ / ₂	28	27	26	19 ¹ / ₄
Grochem	2	—	—	—	—
Bobikiem	5	17 ¹ / ₂	6	7	6
Wyką na nasienie	2 ¹ / ₂	5	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	—
„ „ paszę i zielony nawóz	—	—	5	2 ¹ / ₂	—
Łubinem i wyką na zielony nawóz	5 ¹ / ₂	—	—	—	5
Rzepakiem	20	4	10	10	10
Makiem	—	4	—	—	4
Soją	—	1	—	—	—
Ziemniakami	27	22	29	21	31
Burakami	5 ¹ / ₂	5	5	5	7
Marchwią	2 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₄	1 ³ / ₄
Nasiennikami	—	—	—	—	1 ³ / ₄
Koniczyną szwedzką z esparsetą i trawami	12 ¹ / ₂	10	12 ¹ / ₂	12 ¹ / ₂	10
Koniczyną białą	10	10	10	15 ³ / ₄	10
Koniczyną czerwoną	10	10	10	11	12 ¹ / ₂
Koniczyną dwuletnią	10	10	10	10	5
Różnem nasieniem	2 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	3	8	3 ³ / ₄
Zieloną paszą	5 ¹ / ₂	6 ¹ / ₄	4	3	5
„ „ w rzepaczysku	10	4	10	10	10
Ugorem leżało	20	14	10	10	—
Wydzierżawiono na krótki czas	17 ¹ / ₂	14 ¹ / ₂	8	8	8
Wzięto pod budowę	—	—	—	—	1
Razem	244 ¹ / ₂	243 ¹ / ₂	241 ¹ / ₂	241 ¹ / ₂	241 ¹ / ₂

II. Łąki.

Pierwszy pokos z powodu mrozów wiosennych i zimnych północnych wiał mały, szczególnie na łąkach torfowych meliorowanych, wystawionych na północ. Łąki te nie dadzą tak długo odpowiednich plonów, dopóki dolna część rzeki „ „ nie będzie uregulowana.

W Z I A Z

produkcji gospodarstwa rolnego na folwarku w Dublanach.

L. porządkowa	W roku 1901/2										W roku 1902/3										
	W 5-ciu latach od 1896/7 do 1900/1					Z jednego morga					Zebra no					Produkcya z 1 morga					
	w snopie		w ziarnie		w snopie		w ziarnie		morgów		w snopie		w ziarnie			w snopie		w ziarnie			
	kóp	fm	q.	kg.	kóp	kg.	kóp	kg.	q.	kg.	kóp	snp.	fur	q.	kg.	q.	kg.	kóp	fur	q.	kg.
1	10·81	—	11	75	7·98	—	—	8	97	26 ¹ / ₂	262	45	—	250	58	6	39	4	15	9	85*
2	12·57	—	9	77	12·40	—	—	9	99	30	484	45	—	419	29	9	42	19	12	14	92
3	8·71	—	11	86	8·30	—	—	13	82	20	156	03	—	213	51	—	—	—	—	10	67
4	7·42	—	9	42	11·08	—	—	10	69	33 ¹ / ₂	316	53	—	405	65	—	—	—	—	12	10
5	9·07	—	6	27	11·01	—	—	4	96	17	162	40	—	86	14	12	45	—	—	5	79
6	5·22	—	3	94	—	—	—	—	—	—	—	—	—	104	76	—	—	—	—	—	48
7	—	—	7	88	—	—	—	11	75	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	7
8	—	—	2	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	—	—	1	01	—	—	—	1	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	—	—	120	70	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	—	371	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	—	—	172	30	—	—	—	—	—	1 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	—	—	7	27	—	—	—	12	14	1 ¹ / ₂	7	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
										w miedzi											

Rok 1902 z powodu uszkodzenia ozimnia i koniuczyny przez myszy (w jesieni 1902) i jarych zasiewów i łąk przez wiosenne mrozy i północne wiatry nie należy do pomyslnych.

*) Zniszczone przez myszy.

III. Inwentarz żywy.

Ponieważ szczepienie tuberkuliną wykonane w oborze szkolnej przez kraj. nau-
czyciela weterynaryi p. Sochaniewicza okazało, że część krów jest podejrzana co do gru-
źlicy, przeto sprzedaż buhajów w roku 1902/3 bardzo się zmniejszyła. Gdybym chciał
przy porównaniu wartości inwentarza zmniejszyć od razu ceny, natenczas bilans wykazałby
ogromną różnicę obciążającą rezultat jednego roku. Postanowiłem przeto w każdym roku
odpisywać 5% t. j. 8 koron od każdego centnara metrycznego żywej wagi przy buhajach
oldenburgskich, a 6 koron od każdego centnara metrycznego przy buhajach anglerskich
i krowach oldenburgskich — ceny bowiem 1 K. 60 gr. za 1 klg. żywej wagi dla Olden-
burgów i 1 K. 20 gr. za 1 klg. żywej wagi dla Anglerów zostały zaprowadzone w roku
1896 przy oddaniu folwarku przez ś. p. profesora Kazimierza Pańkowskiego, ówczesnego
administratora folwarku.

Porównanie wartości inwentarza żywego

dnia 1. lipca 1902 z wartością tegoż z dnia 1. lipca 1903 przedstawia się jak następuje:

Dnia 1. lipca 1902.			Dnia 1. lipca 1903.		
1. Konie.		Kor. gr.	1. Konie.		Kor. gr.
* sztuk		630 67	3 po potrąceniu 10%		566 41
6 "		1.021 09	6 " "		918 99
7 "		1.011 21	7 " "		910 08
1 "		131 40	3 " "		340 20
3 "		378 —	2 " "		437 40
1 "		72 90	1 " "		153 09
2 "		486 —	1 " "		118 26
1 "		170 10	2 " "		630 —
1 "		20 —	2 " "		696 —
2 "		700 —			
27 koni	4.621 K. 17 gr.		27 koni	4.770 K. 43 gr.	
10% potr.	462 " 12 "	4.159 05	10% potr.	477 " 04 "	4.293 39
2. Bydło rogate.			2. Bydło rogate.		
a) oldenburgskie.			a) oldenburgskie.		
1 buhaj „Radbod“		592 96	Ten sam po potrąceniu 40%		355 78
1 " „Alfa“		888 —	" " " " " "		532 80
1 " „Ursus“		896 —			
6 buhajów 2.700 kg. po 1·60 K.		4.320 —	5 buhajów 1.820 kg. po 1·52 K.		2.766 40
21 krów 12.982 " " 1·20 "		15.578 40	21 krów 11.784 " " 1·14 "		13.433 76
2 " półkwi 1.172 " " 80 "		937 60	2 " półkwi 1.024 " " 0·80 "		819 20
9 jałówek 3.545 " " 1·60 "		2.127 —	8 jałówek 1.736 " " 1·52 "		2.638 72
b) Anglerskie.			b) anglerskie.		
1 buhaj „Feliks“ (8-letni)		480 24	1 buhaj „Drezno“ po potr. 40%		302 40
1 " „Drezno“		504 —	1 " „Sułtan“ 450 kg. po 1·14 K.		513 —
3 krowy importowane		790 65	te same po potrąceniu 20%		632 52
19 krów 10.150 kg. po 0·70 K.		7.105 —	22 krów 9.630 kg. po 0·70 K.		6.741 —
16 jałówek 3.721 " " 0·70 "		2.604 —	17 jałówek 3.974 " " 0·70 "		2.781 80
3 buhajki 460 " " 1·20 "		552 —	6 buhajk. 1.500 " " 1·14 "		1.710 —
3 sztuk opasowych 1.580 kg. po 0·56 K.		884 30	3 sztuk opasowych 1.321 po 0·56		739 76
Bydło rogate razem		38.260 65	Bydło rogate razem		33.967 14
Do przeniesienia		42.419 70	Do przeniesienia		38.260 53

Dnia 1. lipca 1902.			Dnia 1. lipca 1903.		
	Kor.	gr.		Kor.	gr.
Z przeniesienia	42.419	70	Z przeniesienia	38.260	53
3. Owce.			3. Owce.		
12 baranów	} 55 po 16 K.	880	7 baranów	} 44 po 16 K.	704
3 skopy			4 skopy		
27 matek			10 matek		
13 jagniąt			23 jagniąt		
4. Trzoda chlewna.			4. Trzoda chlewna.		
2 knury	198 K.		2 knury	300 K.	
3 lochy 701 kg. po 70 gr.	490	"	1 knur	120	"
3 " kraj. Tow. gosp.	—	"	3 lochy 830 kg. po 70 gr.	581	"
2 wieprze	371	"	4 knurki po 30 K.	120	"
		1.060	7 loszek " 24 "	168	"
				1.289	—
Razem	44.360	10	Razem	40.253	53

Zestawienie

Wartość inwentarza żywego z dniem 1. lipca 1902	44.360 K. 10 gr.
" " " " 1. " 1903	40.253 " 53 "
Różnica na korzyść roku 1901/2	4.106 K. 57 gr.

Porównanie

wartości remanentów z dnia 1. lipca 1902 z wartością remanentów z dnia 1. lipca 1903.

Wartość remanentów z dn. 1. lipca, jak podano szczegółowo w zeszłorocznym sprawozdaniu, wynosiła 7.836 K. Poniżej poszczególnia się wartość remanentów według stanu 1. lipca 1903.

A) W ziarnie.

205 q. 67 kg. żyta celnego	po 14.50 K.	za 100 kg. 2.982 K. 22 gr.
32 " 18 " pszenicy celnej	" 17 " " " " "	547 " 06 "
13 " 72 " " " " " " "	" 13 " " " " "	178 " 36 "
	Do sumy	3.607 K. 4 gr.

			Z przeniesienia	—	3.607 K. 64 gr.
28 q. 74 kg.	jęczmienia celnego		po 14—	K. za 100 kg.	— 402 " 36 "
190 "	82 " owsa		" 15—	" " " "	— 2.862 " 30 "
1 "	81 " rzepaku celnego		" 22—	" " " "	— 39 " 82 "
1 "	87 " " " " " " " " " "		" 10—	" " " "	— 18 " 70 "
8 "	76 " wyki celnej		" 12—	" " " "	— 105 " 12 "
6 "	96 " moharu		" 24—	" " " "	— 167 " 04 "
— "	04 " nasienia marchwi		" 65—	" " " "	— 2 " 60 "
— "	99 " " " " " " " " " " " "		" 140—	" " " "	— 138 " 60 "
3 "	53 " " " " " " " " " " " "		" 70—	" " " "	— 247 " 10 "
8 "	— " sorga		" 28—	" " " "	— 224 " — "
13 "	09 " otrąb pszennych		" 8:50	" " " "	— 11 " 52 "
4 "	50 " osypki		" 13—	" " " "	— 58 " 50 "
11 "	04 " makuchów		" 11:20	" " " "	— 123 " 65 "
1 "	08 " mąki żytniej		" 15:50	" " " "	— 16 " 74 "
— "	85 " " " " " " " " " " " "		" 18—	" " " "	— 15 " 30 "

B) Pasza i prosta słoma.

57 q. 86 kg.	siana w wiązonym stanie		po 4 K.	za 100 kg.	— 231 K. 44 gr.
12 sztuk	okłotów żytnich à 30 kg.		" 90 gr.	" sztukę	— 10 " 80 "
717 kóp	powróseł słomianych		" 20 gr.	" kopę	— 143 " 40 "

C) Nawozy pomocnicze.

200 q.	— wapna nawozowego		po 1 K.	20 gr. za 100 kg.	— 240 K. — gr.
19 "	46 kg. żużli Thomasa		" 9	" " " " " " " " " "	— 192 " 65 "
70 "	21 " kainitu		" 3	" " " " " " " " " "	— 215 " 54 "
1 "	52 " mąki kostnej		" 12	" " " " " " " " " "	— 18 " 24 "

D) Drzewo.

Deski olchowe	1 1/2"	259 mtr.		po —	K. 60 gr.	— 155 K. 40 gr.
" sosnowe	1 1/2"	237 "		" —	" 80 "	— 209 " 60 "
" " "	2"	16 "		" 1	" 20 "	— 19 " 20 "
" brzozowe	1 1/2"	1.141 "		" 1	" 20 "	— 1.729 " 20 "
" " "	2"	18 "		" 1	" 40 "	— 25 " 20 "
Oszmary sztuk	25			" —	" 60 "	— 15 " — "
Drzewo opałowe	31 sągów			" 26	" — "	— 806 " — "

E) Różne.

2 q. 35 kg.	żelaza		po 4 K.	za 100 kg.	— 9 K. 40 gr.
	Wartość remanentów z dniem 1. lipca 1903				— 12.162 K. 06 gr.
	" " " " " " " " " " " "				— 7.836 " 70 "
	Różnica na korzyść roku 1902/3				— 4.325 K. 36 gr.

V. Budynki.

Dom dla rządcy został ukończony i jest zamieszkanym. W tym domu znajduje się także kuchnia dla służby folwarcznej.

Zestawienie

rachunku pieniężnego od 1. lipca 1896 do 30. czerwca 1903.

Wyszczególnienie	Za 5 lat 1896/7, 1897/8, 1898/9, 1899/1900, 1900/1				W roku 1901/2		W roku 1902/3	
	razem		przeciętnie rocznie		K	g.	K	g.
	K	g.	K	g.	K	g.	K	g.
WYDATKI.								
Dziesięć procentowa amortyzacja za zakupione narzędzia i maszyny rolnicze .	1.227	56	245	51	379	24	379	24
Rubryka I.								
Poz. 1. Płace i zasługi	26.335	38	5.267	07	5.949	33	5.234	75
" 2. Najem robotnika	48.499	11	9.699	82	8.485	99	9.635	76
" 3. Zmiana nasion	3.311	68	662	13	565	48	—	—
" 4. Dokupno nawozów pomocniczych	13.485	94	2.697	19	3.554	63	1.543	03
" 5. " karmy	37.125	73	7.425	18	9.278	32	9.877	87
" 6. Zastąpienie zużytych koni i uprzęży	3.313	57	652	71	1.485	96	2.823	22
" 7. Utrzymanie budynków i ogrodzeń	2.580	05	516	01	947	18	254	77
" — Amortyzacja nowych budynków	150	83	30	16	150	83	205	29
" 8. Utrzymanie narzędzi i kucie koni	4.786	19	957	24	1.095	83	894	05
" 9. " rowów i dróg	681	72	136	34	13	40	195	90
" 10. Amortyzacja melioracji łąk i drenowania pól	4.797	76	958	55	1.359	04	1.359	04
" — Utrzymanie narzędzi łąkowych	156	94	31	39	66	69	—	—
" 11. Łąkowy	1.200	—	240	—	400	—	400	—
" 12. Ubezpieczenie od pożaru i gradu	5.246	23	1.049	24	1.354	21	1.460	50
" 13. Kuchnia folwarczna	3.726	84	745	37	806	07	877	19
" 14. Światło i smarowidło	572	10	114	42	156	86	177	08
" 15. Rogatki, posyłki i jazdy	917	20	183	44	192	63	197	02
" 17. Kultura lasu, plantacja nieużytków, stawy	750	13	150	02	417	—	763	99
" 18. Koszta kancelaryjne	411	28	82	25	53	32	192	40
" 19. Dokupno inwentarza żywego i bydła opasowego	16.827	06	5.365	41	—	—	—	—
Rubryka V.								
" 24. Koszta leczenia, weterynarz, apteka, tępienie myszy i owadów, ochrona roślin i rozmaite	3.011	53	502	31	463	58	937	42
Różnica wartości inwentarza żywego	1.066	86	213	37	—	—	4.106	57
" " remanentów	1.259	14	251	83	4.242	33	—	—
Razem	181.283	89	36.256	77	41.417	92	41.515	09

Wyszczególnienie	Za 5 lat				W roku		W roku	
	1896/7, 1897/8, 1898/9, 1899/900, 1900/1				1901/2		1902/3	
	razem		przeciętnie rocznie					
	K	g.	K	g.	K	g.	K	g.
DOCHODY.								
Poz. 1. Sprzedaż ziemiopłodów . . .	73.570	08	14.714	01	19.340	25	13.537	20
" 2. a) Z wynajętych łąk . . .	14.233	52	2.846	70	2.355	50	} 3.412	—
" 2. b) Z tychże i za wynajęte pola	3.586	50	717	30	1.040	70		
" 3. Sprzedaż płodów zwierzęcych:								
a) Krowiarnia: α) mleko . . .	36.512	08	7.302	41	8.699	52	8.603	17
β) przychówek . . .	14.135	47	2.827	09	2.579	47	3.874	25
γ) braki i opasy	10.113	28	2.022	65	2.667	03	5.251	25
b) Nierogaczna	3.870	44	774	08	657	78	745	86
c) Owce	881	75	176	35	110	55	539	24
d) Zysk z wytuczenia bydła ro- gatego	8.012	60	1.602	52	600	—	—	—
e) Ryczałt od Akademii	10.000	—	2.000	—	2.000	—	2.000	—
" 4. Z lasu i stawów	1.947	06	389	41	1.295	85	1.368	04
" 7. Z polowania	250	—	50	—	50	—	50	—
" Rozmaite: z wynajętych koni itp.	3.089	54	617	91	1.807	79	601	23
Różnica wartości inwentarza żywego .	21.350	71	4.273	18	2.171	15	—	—
" " remanentów	11.042	77	2.208	55	—	—	4.325	36
Dochody razem .	212.610	80	42.522	16	45.375	59	44.307	60
Odróżając wydatki .	181.283	89	36.256	77	41.417	92	41.515	09
Pozostaje czysty dochód .	31.326	91	6.265	39	3.957	67	2.792	51
a to bez amortyzacji; z amortyzacją zaś, w kwocie							4.958	—
Rezultat przeto gospodarstwa w roku 1902/3							7.750	—

Uwagi: Co do wydatków.

Rubr. I. Poz. 1. i 2. płace, zasługi i najem robotnika:

w r. 1901/2 14.435 K 32 gr.
 " " 1902/3 14.870 " 51 "

przeto w ostatnim roku koszt robocizny większy o . . . 435 K

Już w ostatnim roku zazaczyłem, że z powodu zupełnego braku — nawet zimi — miejscowego robotnika dla folwarku, wszystkie roboty w Dublanach wykonuje się przez cały rok drogim robotnikiem, który mając opał i ordynaryę, o wiele drożej kosztuje, jak robotnik w sąsiedztwie — w lecie co najmniej o 60 groszy dziennie, a w zimi o 50 groszy.

Poz. 5. Dokupno karmy: większy wydatek spowodowany większą produkcją zwierzęcą (vide Rubr. I. 3. Dochody).

Poz. 6. Zastąpienie zużytych koni obciąża rok, w którym kupno koni miało miejsce, całą kwotą ceny kupna.

Poz. 18. Koszta kancelaryjne. Znacznie większe w roku 1901/2 z powodu kupna druków (rejestra, raporta i t. p.) na zapas potrzebny dla 5 lat.

Rubr. V. Rozmaite. Koszta leczenia robotników sezonowych obciążają tę rubrykę. Oprócz tego trucie myszy i tępienie owadów spowodowało w roku 1902/3 znaczne koszta.

Amortyzacja wartości inwentarza żywego — jak to uzasadniłem powyżej przy ustępie III. (Inwentarz żywy) wynosi przy koniach . . . 954 K.

Przy bydle rogatem: Buhaj „Radbod“	237	K	
Rasy			
5 buhaji młod. 1.820 kg. po 8	145	„	
Odenburg			
21 krów 11.784 kg. po 6	707	„	
8 jałówek 1736 kg. po 8	139	„	
Buhaj „Drezno“	202	„	
„ „Sułtan“	27	„	
3 krowy importowane	158	„	
6 buhajów 1500 kg. po 6	90	„	
			2.061 K 3.015 K

Inne amortyzacje wynoszą:

1. Narzędzi i machin	379	K	
2. Nowych budynków	205	„	
3. Melioracji i drenowania pól	1359	„	1943 K.

Wszystkie amortyzacje przeto obciążają rok 1902/3 kwotą 4.958 K.

Mimo stosunkowo wysokiego tego ciężaru w kwocie prawie 5.000 K uważam wstawienie tegoż w wydatkach jako słuszne.

Co do dochodów:

Poz. 1. Sprzedaż ziemiopłodów w r. 1902/3 13.537·20.

Różnica wartości remanetów na korzyść roku 1902/3 (vide ustęp IV. „porównanie“)	4.325 K 36 gr.	17.862 K 56 gr.
w latach 1896/7, do 1900/1 te dwie pozycje wynosiły przeciętnie	14.714 + 2.208 =	16.922 K — gr.
w roku 1901/2 zaś	19.302 K	
od tego różnica remanetów na niekorzyść roku 1901/2.	4.243·23 =	15.059 K — gr.

Rezultat w tej pozycji jest przeto większy od rezultatu przeciętnego, a to mimo tego, że oziminy i koniczyna były w jesieni roku 1902 znacznie uszkodzone przez myszy.

Poz. 3. Sprzedaż płodów zwierzęcych wynosiła w 1902/3 . 19.013 K w latach 1896/7 do 1900/1 przyniosła ta pozycja . . 14.705 K 10 gr. w roku 1901/2 15.314 K 35 gr.

W tej pozycji produkcji jest przeto także postęp do skonstatowania. Obciążoną zaś jest ta pozycja w roku 1902/3 amortyzacją jak wyżej kwotą 3.015 K.

Wobec rezultatu gospodarstwa w roku 1902/3 nie jest bez znaczenia wykalkulowanie wydatków, wynikających ze stosunku gospodarstwa do obu szkół rolniczych.

Folwark Dublany składa się obecnie z następujących uprawnych przestrzeni, z przypuszczalnym dochodem:

1. Ornego pola 241·5 morgów przeciętnie po 24 K rocznie	5.796 K
2. Łąk międzypolnych 23 morgów po 40 K	920 „
3. Łąk torfowych meliorowanych we własnym zarządzie 54 morgów po 30 K	1.620 „
4. Łąk torfowych — po części meliorowanych, wydzierżawionych w parcelach wraz z parcelami niemeliorowanymi — 242 morgów	3.412 „
5. Roli i pastwisk wydzierżawionych w parcelach 18 morgów	— „
6. Stawów 11 morgów po 40 K	440 „
7. Karczma z ogrodem oddana na „Ochronkę“	— „
8. Polowanie	50 „

Z gospodarstwa — czysty dochód 12.138 K

Płacąc na amortyzację inwestycji rocznie 1.943 K
 Podatki, ekwiwalent, spłatę długów i wieczystej renty 7.350 „ 8.700 „

Pozostałoby dla właściciela rocznej czystej renty 3.438 K

Ażeby taki rezultat we własnej administracji osiągnąć, trzeba zmienić cały system gospodarstwa.

I. Jak to już częstokroć na podstawie dokładnych rzeczywistych cyfr wykalkulowano, wychowanie krów kosztuje w Dublanach 741 K, przyjmując jej wartość bardzo wysoką 630 K, traci się w Dublanach na każdej krowie 111 K, a wychowując 12 krów rocznie traci się 1.332 K

Przy wychowaniu 10 buhajów na sprzedaż traci się 1.600 „

Gdyby na folwarku Dublany gospodarował prywatny przedsiębiorca (właściciel albo dzierżawca), natenczas trzymałby tylko krowy dojne, kupione w stanie wysokocielnym albo dopiero ocielone, któreby po wydojeniu znowu tuczył i sprzedawał. Produkcja mleka przeto zdwoiłaby się. Mleka obecnie w ilości mniej więcej 150 litrów dziennie zabiera mleczarnia Dublańska zakładowa po cenie 10 gr., co czyni w roku 5.475 K

W razie trzymania samych krów zamiast wychown buhajów i cieląt pozostałoby, po pokryciu wszystkich potrzeb zakładów, conajmniej 300 litrów dziennie, co czyniłoby (jeżeli mleko zostałoby sprzedane odbiorcom we Lwowie) loco Dublany po 12 gr. (Sąsiedzi otrzymują po 12 gr.) 13.140 „

Licząc przeto różnicę ceny w ilości 300 litr dziennie po 2 gr. = $(6 \times 365) =$ 2.190 „

II. Produkcja roślin z powodu krępujących płodozmianów licznych małych działów tychże (43 pól) i skomplikanego systemu gospodarstwa rolnego jest za kosztowną i nie daje odpowiednich rezultatów. Dopiero w bież. roku (1904) projektowaną jest zmiana płodozmianów i rozdziału pól.

W roku 1902/3 istniał jeszcze system gospodarstwa rolnego, dla celów naukowych i dla demonstracji bez wielkiej wartości, przynoszący dla dochodu szkodę znaczną, trudną nawet do ocenienia cyframi. Licząc, że przez zmianę systemu gospodarstwa rolnego można osiągnąć o 7 koron więcej z morga dochodu, to z 241 morgów dochód obecnie jest zmniejszony o 1.687 „

III. Tak jak mleczarnia ma mleko z folwarku za tanio, tak gorzelnia płaci za mało za ziemniaki, płaci bowiem stale 2 K. 40 gr. i konsumuje około 1.600 q. Folwark zaś ma obowiązek odebrać od gorzelni wywar po cenie 24

gr. za 1 hktr, co jest bezwarunkowo za drogo, a oprócz tego wywar z powodu częstej zmiany produktów surowych i różnych eksperymentów jest stosunkowo małej wartości, a to tem bardziej, że krowy mają wywar tylko przez 80 do 60 dni, dłużej bowiem gorzelnia nie jest w ruchu. Stratę, jaką folwark ponosi przez stosunek ten do gorzelnii, można ocenić nie licząc wysoko, conajmniej na .

800 K

IV. Robotnik w Dublanach, jak to powyżej już uzasadniłem, kosztuje przeciętnie (w zimie i w lecie) więcej o 55 gr. niż w sąsiednich dobrach. Są to mazurzy sprowadzani z daleka, utrzymywani na ordynaryi (15 w zimie, 35 w lecie). Różnica kosztu robocizny wynosi (w porównaniu z sąsiednimi dobrami) licząc tylko 4.000 dni po 55 gr.

2.200 "

spowodowana tem, że miejscowy robotnik zarabia w ogrodach zakładowych, prywatnych i u chłopów produkujących przeważnie jarzyny tyle, że nietylko w lecie, ale i w zimie wcale do roboty na folwark nie idzie.

V. Dowóz wody dla służby i robotników kosztuje rocznie

432 "

VI. Folwark płaci gorzelni na utrzymanie maszynisty rocznie
pomimo, że maszynista małe tylko folwarkowi oddaje usługi.

400 "

VII. Różne zadania folwarku dla Akademii i niższej Szkoły rolniczej w Dublanach powodują, że zamiast prostego ekonomy, trzeba trzymać rządę. Różnica tej rubryki wynosi co najmniej

1.000 "

VIII. Folwark ma obowiązek dostarczania obornika dla ogrodu botanicznego 240 q.

396 "

a na zastąpienie tychże jestem zmuszony kupować nawozy pomocnicze.

Wszystko to razem czyni około 12.000 K rocznie.

O tych 12.000 K prywatny gospodarz miałby dochód większy. — Na pokrycie tych wszystkich ciężarów i braków, spowodowanych przez stosunek folwarku do innych zakładów w Dublanach, otrzymuje folwark ryczałt w kwocie 2.000 K, a 10.000 K pozostaje niepokrytych.

Dublany w lipcu 1904 r.

Administrator folwarku:

Juliusz Frommel

Dyrektor zakładów.

